

АРХИВИ ИЗМЕЂУ АНАЛОГНОГ И ДИГИТАЛНОГ СВЕТА

(32. редовна конвенција Међународног центра за архивиска истраживања)

Међународни центар за архивиска истраживања (ICARUS) је међународна мрежа архивских институција са седиштем у Аустрији. Организован као удружење према аустријском закону, састоји се од преко 180 јавних институција из више од 30 европских држава и Канаде. ICARUS снажно подржава архиве и сродне институције у суочавању са изазовима дигиталне ере. Од суштинског је значаја не само да се ефикасно изгради и одржава електронска инфраструктура и примењују заједнички стандарди и стратегије, већ и да се развијају нови приступи међународној сарадњи, који олакшавају размену експертиза и знања, као и изградњу и промоцију онлајн садржаја.

ICARUS заједница окупља се на полугодишњим тродневним конвенцијама које организује једна од институција чланица, у блиској сарадњи са седиштем у Бечу. На конвенцијама је присутна међународна мрежа ICARUS институција и том приликом пружају се информације о новим члановима и најновијим дешавањима, о напретку пројекта и радних група. Конвенције служе и као простори за размену искустава и знања о архивском раду и за осмишљавање и развој идеја за нове пројекте и будућу сарадњу.

Архив Војводине у Новом Саду, у сарадњи са Историјским архивом града Новог Сада, био је домаћин 32. редовне конвенције ICARUS-а, која је одржана од 5. до 7. јуна 2024. године, на три локације – Архив Војводине, Историјски архив Града Новог Сада и Културна станица Свилара.

Тема 32. ICARUS конвенције била је *Архиви и истраживања – између аналогној и дигиталној*, а рад се одвијао кроз три сесије и две радионице. Радни језик конвенције био је енглески.

Првог дана Конвенције, 5. јуна, после поздравних речи директора Архива Војводине Небојше Кузмановића, затим Биргит Кибал (Birgit Kibal), председнице ICARUS-а и Чарлса Фаруђе (Charles J. Farrugia), директора Националног архива Малте, одржана је и прва радна сесија под називом *Мањинске заједнице на њросшору Европе – архивска траћа и дрући извори*.

Сесију су отворили Александар Бурсаћ и Љиљана Бубњевић из Архива Војводине својим излагањем о удружењима Дунавских Шваба у Војводини, у периоду од 1920. до 1944. У сличном духу се наставља и следеће излагање у којем су се ауторке Софио Џобава и Катја Кинкладзе (Sophio Jobava, Khatia Kinkladze) из Националног архива Грузије бавиле досељавањем Немаца на територију данашње Грузије почетком 19. века. Маја Николова, из невладине организације UNIHUB из Београда, говорила је о дигитализацији грађе везане за живот Цинцара у Београду и Србији, са акцентом на дигитализацију часописа *Луњина*. На ово излагање наставља се излагање у чијем су средишту такође Цинцари односно Власи, који настајују територију данашње Северне Македоније. О њима је говорила Марија Белакапоска, са Института за историју, Универзитета Ђирило и Методије у Скопљу. Борис Стојковски, са катедре за историју Филозофског факултета у Новом Саду, приказао је који подаци се могу пронаћи у архивским документима о муслиманима, Јеврејима и православним хришћанима у средњовековној Мађарској. Затим је о процесу израде Дигиталне базе Фолклорне збирке Етнографског института САНУ, говорила Бојана Вуковић за тог института. О ромској популацији у Великој Кикинди од краја 18. века до 1944. године говорио је Срђан Сивчев из Историјског архива у Кикинди. Сања Демировић, из Архива Војводине бавила се питањем транскрипта и превода на српски повеће из 15. века на латинском језику, у којој се по први пут спомиње име данашњег града Брчко у Босни и Херцеговини.

Други дан Конвенције, 6. јун, био је богат разноврсним програмом. После поздравне речи Петра Ђурђева, директора Историјског архива града Новог Сада, ту је одржана друга сесија под називом *Архиви и друштво – аналојни архивисти у дигиталном свету*.

Сесију је отворило излагање Томаса Хенгста (Thomas Hengst) из Немачке, менаџера за Средњу Европу организације FamilySearch International. Он је представио ову непрофитну организацију као и платформу коју она одржава и која садржи генеалошке податке и изворе који могу да помогну људима да сазнају више о својој породичној историји.

Платформа Транскрибус, коју је развио Универзитет у Инсбруку у Аустрији у сарадњи са европским партнерима, била је тема два наредна излагања. О њој је говорио Гинтер Милбергер (Günter Mühlberger) са поменутог универзитета, а затим и колега Адам Софронијевић у сарадњи са колегиницама Наташом Дакић и Александром Тртовац из Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић” из Београда, која је као институција учествовала у развоју ове платформе. Уследила су предавања из два национална архива. Чарлс Фаруђа са Малте говорио је о траназицији од аналогног ка дигиталном архиву, док је Свен Лепа (Sven Lera) из Естоније представио њихов пројекат сарадње научника и архивиста на стварању нових могућности за истраживање у архивима дигитализовањем националних и локалних записника из различитих временских периода. Пер Босели (Peer Boselie), директор регионалног архива Ситард-Гелена из Холандије, представио је пројекат *Limburg Time Machine* који садржи генеалошке податке милиона становника покрајине Лимбург у последњих 500 година.

Градски архив Будимпеште направио је веб-сајт који се бави пореклом имена улица у Будимпешти, о чему је излагао Балинт Терновац (Bálint Ternovác) из те институције. Из Историјског архива Котора дошла је Марушка Ненезић која је говорила о предностима дигитализације аустријског катастра који се налази у поседу Архива. Даница Мајсторовић Етер (Eather), која припада другом колелу српских емиграната у Аустралији, представила је дигиталну колекцију која се састоји од фотографија, писама и другог архивског материјала српске и југословенске дијаспоре у Аустралији, која би на тај начин изашла из приватних архива и била доступна широј публици. Нина Чоловић, Винко Коротај Драча и Стела Марија Варга из Архива Срба у Хрватској бавили су се важношћу личних колекција у архивистичком раду, стављајући акценат на личну колекцију етнолога Дивне Зечевић. О архивском материјалу који илуструје живот Јевреја у Срему од 18. века па на овамо говорио је Дејан Мостарлић из Историјског архива Срема у Сремској Митровици. Мишко Станишић, оснивач и директор невладине организације Тераформинг из Новог Сада, имао је излагање о важности архивске педагогије, која на овим просторима још није системски организована. Како један значајан историјски документ из Архива Југославије може да осветли југословенску блискоисточну политику, нудећи нове перспективе о томе како се Југославија сналазила у сложености арапско-израелског сукоба, задржавајући своју независност и пратећи интересе државе, представио је Игор Ракић из Историјског архива Ниша.

Библиотекарке у Библиотеци Матице српске у Новом Саду, Оливера Кривошић и Соња Ивановић, представиле су пројекат E-Routes у оквиру програма Европске уније Креативна Европа, који се бави културним наслеђем и савременом уметничком продукцијом везаном за путовања. Партнери на пројекту су Библиотекарско друштво Србије (координатор), ICARUS Хрватска, Национална и универзитетска библиотека из Словеније и UNINA-Centro MUSA (Musei delle Scienze Agrarie) са италијанског Универзитета Федерико II у Напуљу. Придружени партнер из Србије је Библиотека Матице српске из Новог Сада, из Италије ICARUS и из Хрватске Књижница и читаоница Града Прелога. Детаљније о програмима Креативне Европе у Србији говорио је Бојан Милосављевић из Деска Креативна Европа Србија. Каролина Максимоф (Caroline Maximoff) из ICARUS-а Аустрија представила је заједнички пројекат четири институције из Немачке, Аустрије и Холандије, чији је циљ био да се развије виртуелна лабораторија за рад са дигиталним алатима за унапређење образовања у области културног наслеђа. Представљена је свеобухватна колекција дигиталних апликација за јавност, као што су музејске апликације, водичи по градовима и виртуелне изложбе. На крају сесије, Јовица Зековић из фирме Тревис приказао је опрему и намештај који олакшавају свакодневни посао запосленима у GLAM институцијама (галерије, библиотеке, архиви и музеји).

Паралелно, дешавала су се још два догађаја на другим локацијама. У Културној станици Свилара, одржавала се сесија посвећена искуствима рада на ICARUS-овој дигиталној платформи Топотека (Topotheque), која представља неку врсту дигиталног архива. Ту су говорили Влатка Лемић, ICARUS Хрватска, затим Јосип Бако из Суботице, са Института за културу Хрвата у Војводини, Домазет Сениша из Архива Босне и Херцеговине у Сарајеву, Данијела Бранковић из Архива Војводине у Новом Саду и Сара Самарџић из Историјског архива града Новог Сада.

У Архиву Војводине организована је радионица под називом *Конзервација и рестаурација њирира и њериаментиа – студија случаја*. Ова радионица била је намењена уском кругу стручњака и одржана је на српском језику, пошто су учесници били махом из региона, са неколико излагања колега из Мађарске за које је постојао консекутивни превод.

Адријен П. Хол (Adrien P. Holl) из Архива града Будимпеште говорила је о пројекту Вишеградски фонд (V4), који је реализовао Архив града Будимпеште од 2021. до 2022, и који је за циљ имао „очување и заштиту писане баштине земаља Вишеградске групе”.

Вишеградска група, позната и као Вишеградска четворка, састоји се од четири средњоевропске државе – Мађарске, Пољске, Словачке и Чешке – које су се удружиле за потребе даљих европских интеграција и унапређења међусобне сарадње. Агнеш Л. Немеш (Ágnes L. Nemes) из Националног архива Мађарске у Будимпешти говорила је о искуствима своје институције на заштити и рестаурацији архивског материјала. Визуелни преглед архивског (пре свега папирног) материјала био је тема излагања Андреје Драгојевић из Хрватског државног архива у Загребу.

Колегиница Наташа Димитрић из Библиотеке Матице српске у Новом Саду представила је нови приступ чишћењу папирног архивског материјала од гљивица коришћењем нових еколошки прихватљивих растварача, који се називају јонске течности. Уследила су два предавања колегиница из Архива Војводине у Новом Саду. Вишња Николић говорила је о процесу конзервације и рестаурације мапа и планова у Архиву, док је Маја Јокмановић представила процес прављења копије једног важног документа из 18. века – повеље царице Марије Терезије о оснивању Великокикиндског (привилегованог) диштрикта. У презентацији Марка Шомођија (Márk Somogyi) из Националног архива Мађарске било је речи о историјату технике спиралног (опружног) повеза публикација, коју су патентирали Џон и Џозеф Вилијамсон у Енглеској 1799. године. Иако је техника била широко распрострањена током 19. и раног 20. века, њен пад популарности је довео до одговарајућег пада стручности књиговезаца и конзерватора. Из Архива града Будимпеште дошло је и излагање Каталин Орос (Katalin Orosz), у којем је описан процес процене стања и анализе ризика збирке средњовековног архива Радаја (Ráday Archives), као и план управљања који је израђен на основу њих и метод конзервације који се користи за неке повеље.

Примена аноксије (извлачење кисеоника) у инхибицији раста микроорганизама испитивана је у лабораторијским условима да би се утврдили ефекти ове методе која би се могла применити у превентивној заштити и конзервацији архивске грађе и фондова од биолошких агенаса, укључујући целулозне бактерије и гљивице. Овај метод представила је Елисавета Марковић из Државног архива Републике Северне Македоније у Скопљу. На крају, о процесу конзервације и рестаурације георгафских карти говорила је Анђела Аћимовић из Архива Републике Српске у Бања Луци.

Последњег, трећег дана Конвенције, Влатка Лемић и Тамара Штефанац из ICARUS-а Хрватска представиле су пројекат Креативне Европе под називом АТоМ – Архиви и трагови миграција

(2022–2025) – који се бави миграционим феноменима из архивске перспективе. Партнери на пројекту из Хрватске, Шпаније, Мађарске и Холандије, заједнички су ставили фокус на важност прикупљања, чувања и архивског документовања питања миграција. Уследило је излагање Марка Ласла-Херберта (Mark László-Herbert) са Централно-европског универзитета у Будимпешти. Он је говорио о активностима Архива за отворено друштво Вера и Доналд Блинкен при том Универзитету везаним за дигитализацију грађе која се бави етничким религијским и сексуалним мањинским заједницама. Потом се Милица Савић Косовац из Архива Војводине бавила улогом Магдалене Манде Сударевић у политичком и друштвеном животу Војводине. Манда Сударевић била је једна од седам жена делегата на Великој народној скупштини Срба, Буњеваца и осталих Словена у Банату, Бачкој и Барањи, одржаној Новом Саду 1918. године. Драгана Катић, такође из Архива Војводине, говорила је о заједници Грка у Војводини у периоду од 1945. до 1949. године.

После ове сесије, уследила је радионица посвећена Монастеријуму – европском виртуелном архиву повеља. На радионици су о порталу Монастеријума (www.monasterium.net) говорили Карл Хајнц и Данијел Јелер (Karl Heinz, Daniel Jeller) из ICARUS-а Аустрија. Антонела Амброзио (Antonella Ambrosio) са Универзитета у Напуљу и Марија Пија Тисео (Maria Pia Tiseo) са Универзитета Базиликата у Италији представиле су средњовековни манастирски архив јужне Италије, који се налази на платформи Монастеријума. Загорка Авакумовић из Архива Војводине представила је колекцију повеља и диплома из периода од 16. до 19. века, која се чува у овој институцији.

На крају, поводом Дана Архива Војводине и Међународног дана архива, свечано је отворена тематска изложба архивских докумената под насловом „Адвокатска комора Војводине: кроз одабрану архивску грађу од 1875. до 1975” ауторки Светлане Љубљанац, Леониле Павловић и Вишње Николић. На изложби су представљена одабрана документа о оснивању, деловању и развоју рада Коморе у различитим друштвеним окружењима: у аустроугарском периоду до 1918. године, периоду Краљевине СХС/Југославије од 1918. до 1941. године и периоду социјалистичке Југославије, од 1945. до 1975. године. Овом приликом представљена је и истоимена монографија Светлане Љубљанац, која је објављена у партнерству Архива Војводине и Адвокатске коморе Војводине. Књига је написана са циљем да читаоца упозна са настанком, развојем и активностима Адвокатске коморе. Посебан акценат стављен је на

имена жена у списковима адвокатских приправника и списковима адвоката Адвокатске коморе у периоду између 1929. и 1941. године.

Рад архиватора и библиотекара има кључну улогу у очувању и организацији информација које су од великог значаја за друштво. Архиватори осигуравају да се историјски документи и подаци правилно чувају и да буду доступни будућим генерацијама, док библиотекари омогућавају приступ знању и ресурсима који подстичу образовање и истраживање. Њихов рад доприноси очувању културног наслеђа и омогућава људима да се повежу с информацијама које обликују нашу прошлост, садашњост и будућност. У свету који се брзо мења, њихова улога постаје све важнија како би се осигурало да знање остане доступно и релевантно. Својим учешћем на овој Конвенцији, колеге библиотекари из Библиотеке Матице српске из Новог Сада и Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић” из Београда дали су значајан допринос сарадњи ових различитих, али ипак сродних бранши као и успостављању ближих веза и поверења међу њима.

Међусобна сарадња омогућава размену идеја, ресурса и технологија, што може довести до иновација и побољшања у свим секторима. Она може допринети одрживом развоју кроз заједничке пројекте који се баве различитим друштвеним изазовима. У суштини, синергија између различитих сектора може створити нове прилике, унапредити ефикасност и допринети општем благостању друштва.